

2. 1°) Re actor excedit in petitione cum in materia seu in quantitate, vel summa sibi debita plus petat. Ex. gr. qui creditor est in quinquaginta, petat centum, vel qui jus in parte rei tantum habet, petat eam sibi integram adjudicari.

3. 2°) Plus petit actor ratione loci, cum vel nullus locus in obligatione designatus est, et actor postulat ut sibi res præstetur in loco sibi commodiori, vel si locus designatus est, et actor petit sibi rem ex. gr. mercem præstari in alio loco distincto a priori. Quæ loci diversitas sive ratione expensarum pro re transferenda, sive pro majori pretio rei in loco ab actore designato potest reo inferre gravamen.

4. 3°) Tempore actor plus petit, cum ante designatum diem, vel ante eventum conditionis, petit solutionem obligationis et præstationem rei.

5. 4°) Causa plus petit actor, cum petat rem determinatam sibi præstari in casu alternativæ obligationis cujus electio ad reum pertineat. Sic ex. gr. si poterat reus præstare vel centum, vel equum, et actor taxative expostulat equum. Pariter si petat actor in specie determinata quod sibi debetur in genere.

6. Porro non censetur plus petere qui ante litis contestationem corrigat petitionem. Nam uti vidimus ante litis contestationem, actor impune etiam mutare potest libellum, nec vere adhuc suscepit obligationem erga reum propositam tuendi actionem. Et habetur aperta dispositio in *cap. un. h. t.* Pariter revera pœnas plus petitionis probabiliter non incurrit, qui ante sententiam seu conclusionem in causa corrigat libellum. Nam licet post litis contestationem non possit mutari amplius libellus, seu de una ad aliam actionem, de uno ad alium titulum fieri transitus, tamen salva libelli substantia, emendari libellus potest, quemadmodum vidimus in Tit. De Libelli oblat. Verum in utroque casu si ob plus petitionem constet, reum majores expensas fecisse, actor reficere eidem tenetur excessum expensarum, seu expensas pro rata excessus in petitione.

7. **De pœnis plus petitionis.** In jure romano contra plus petentes statuta erat pœna caducitatis actionis; seu qui plus petebat et persistebat in obstinatione petendi cadebat jure suo. Excusabat vero ab hac caducitate minor ætas et magna erroris causa. Ita in §. *Si quis agens. Inst. De Action.* At præsertim ex jure cano-

nico in *cap. un. h. t.* mutatio inducta est. Et 1°) Plus petentibus tempore duplicantur induciæ, seu duplicatur tempus solutionis perficiendæ. 2°) Qui plus petunt re, loco aut causa condemnantur in expensas et ad interesse, seu damnum, quod reo ex plus petitione acciderit, reficere debent.

TITULUS XII.

De Causa possessionis et proprietatis.

1. Sequitur ordo cognitionis causarum in specie, seu exhibetur modus quo tractari debeant et definiri judicia circa possessionem, et circa proprietatem. Jam vidimus judicium aliud esse petitorium aliud possessorium. Petitorium nempe illud est, quod versatur circa jus et proprietatem rei, possessorium vero illud est, quod possessionem rei, vel quasi possessionem juris solummodo respicit. Jura enim non vere possidentur, seu sensibiliter non apprehenduntur, sed in similitudinem rerum sensibilibus dicuntur quasi possideri. Tractatio igitur instituitur de possessione et proprietate, de judiciis possessorio et petitorio.

2. Possessio juxta suam simplicem ac naturalem notionem nil aliud est nisi 'Physica rei detentio per quam homo suam in eadem re activitatem exercet'. Dicitur *physica*; omnes enim in possessione vident corporalem tantum relationem præcisione facta a justitia vel injustitia actus. *Rei detentio*; quia ad conceptum naturalem possessionis non sufficit, quod quis videat rem et eam possidere dicatur, sed requiritur ut tactu corporali eam apprehendat ac teneat. *Per quam homo suam in eadem re activitatem exercet*; ad habendam enim possessionem non sufficit quæcumque rei detentio, sed necesse est ut hæc detentio sit actus humanus, idest sit volita et quidem non quocumque modo, sed præcise ad hoc ut res ipsa physica hominis activitati subjiciatur.

Verumtamen, ut quisque per se videt, nimis angusta sese exhibet hæc possessionis notio, arctis inclusa limitibus facti materialis et animi, non satis aptari poterat omnibus quæstionibus, quæ in hac materia evenire poterant. Hinc opus utriusque juris civilis et canonici quo primitiva illa ac simplex possessionis notio ampliata ac munita juridicis effectibus est. Juxta hæc sic definiri posset possessio 'Rei detentio corporis, animi, juris adminiculo suf-

fulta'. Juris autem adminiculum non hoc sensu sumi debet, quatenus nempe possessio in jure consistat, sed indicat tantum ipsum possessionis factum aliquando justis ex rationibus omnino tamen independentibus a quæstione proprietatis et juris ab ipso jure defendi ac tueri.

3. Possessio alia est naturalis, alia civilis: naturalis illa est quæ non producit effectus juridicos, civilis, quæ vel omnes vel saltem unum producit juridicum effectum.

Possessio alia est *bonæ fidei*, alia *malæ fidei*. Prima obtinet cum possessor rem detinet uti suam ex probabili saltem opinione domini. Dixi *probabili* quia satis est argumentum sufficiens de existentia tituli, vel saltem de præsumptione tituli, quemadmodum verificatur in centenaria et immemoriali possessione. Malæ fidei possessio locum obtinet cum ipsa probabili opinione domini careat, seu cum quis possideat rem uti suam, quam certo scit esse alienam, vel saltem prudenter dubitat rem alienam esse.

Demum possessio alia est justa, alia injusta seu vitiosa. Prima est quæ nec vi, nec clam, nec precario; altera aut vi aut clam aut precario acquisita est. Quoad injustam possessionem obtinet principium quod in genere nequeat opponi adversus eum, relate ad quem injusta est; prodesse verum potest adversus extraneos. *L. 53. ff. De acq. vel amit. poss.* Hinc nil impedit quominus injusta possessio possit esse etiam civilis.

4. **De proprietate.** Quoniam possessio dirigitur ad effectus domini seu proprietatis percipiendos, solet facile una pro alia suscipi. At apprime inter se distinguuntur; immo, ut ait Ulpianus in *L. 12. §. 1. ff. de acq. vel amit. possess.* nihil commune habet proprietatis cum possessione. Nam possessio tota consistit in facto; proprietatis vero in jure, definitur enim 'jus in re corporali, ex quo facultas enascitur de eadem pro libito et cum aliorum exclusione disponendi'.

Quare nil mirum si non infrequens sit ut aliquis sit possessor et non dominus, alter vero dominus et non possessor. Quia licet effectus primarius proprietatis sit possessio rei ad percipienda emolumenta et fructus ejusdem, tamen aliquando dominus vel non possidet, vel in possessione pacifica non versatur. Hinc verus dominus rei in institutione judicii caute procedere debet et eligere judicium vel petitorium vel possessorium, prout magis videat sibi expedire. Nam non semel contingit ut dominus rei causæ cadat

in possessorio judicio, eo quod revera non possidet, dum si instituisset judicium petitorium victor profecto extitisset.

5. Differunt etiam possessio et proprietas in modo quo acquiri et amitti possunt. Ad acquirendam enim proprietatem duo necessario requiruntur, titulus nimirum, seu causa remota, et modus seu causa proxima acquisitionis. Nec titulus sine modo nec modus sine titulo proprietatis acquisitionem producant. Contra possessio solo modo sine titulo acquiri potest. Modus autem quo acquiritur possessio constituitur vel ab occupatione vel ab accessione vel a traditione, et quidem a traditione non tantum propria sed et impropria, ut est traditio, quæ longa manu dicitur, et ea quam symbolicam vocant, quæ scilicet fit per symbola clavium, instrumentorum etc. Quin immo et a traditione ficta, quæ ut ajunt, brevi manu perficitur, quæque tunc locum habet, cum jam materialis rei detentio apud eum invenitur, cui nunc rei possessio traditur. Ad modum autem quod attinet, quo proprietas et possessio amitti possunt, proprietas solo animo non amittitur; amitti vero potest solo animo possessio; animus enim est elementum essentielle possessionis, quo deficiente, et ipsa possessio deficiat necesse est.

Denique differunt in effectu; possessio enim producit judicium possessorium, seu melius interdicta et remedia possessoria; proprietas vero producit judicium petitorium et persequitur rem apud quemcumque possessorem, seu tribuit rei vindicationem. Igitur revera possessio distinguitur a proprietate, et una potest etiam juridice existere absque alia. Hinc nil mirum si utraque suos habeat effectus.

6. **De effectibus possessionis.** Scimus equidem quæstionem inter Juristas esse in adsignandis possessionis effectibus, recentioresque cum Savigny (*Tract. de la possess.*) communiter retinere duos tantum esse veros possessionis effectus, usucapionem nimirum et interdicta. At quidquid sit de hac quæstione, nos hic scholasticæ utilitatis gratia et eos enumerabimus possessionis effectus, qui uti tales minus proprie habentur.

1°) Ceu generale principium traditur in reg. 65. Jur. in VI°. 'Melior est conditio possidentis'. Si quidem cum jura in societate ecclesiastica et civili, non sint res prorsus abstractæ, sed formam habeant concretam, diriguntur enim ad reale bonum fidelium et civium, hinc revera jura conceduntur et obtinentur, ut possideantur. Ex quo sequitur præsumptionem induci ab ipsa possessione

de proprietate. Quare in dubio exorto circa proprietatem, melior est conditio illius, qui possidet, quique præsumitur dominus rei vel juris quoadusque contrarium non probetur. Pariter si duo causam habeant ab eodem domino, seu concessionem juris ab eodem habent ille præfertur cui etiam possessio juris concessa est, quamvis concessio juris sit posterior. Excipitur tamen casus, quo prior concessio juris adeo perfecta in suo genere censetur, ut alteri neque jus, neque possessio ejus dari possit. Hæc exceptio valet præsertim in causis matrimonii, et in beneficiis. Concessio enim juris per matrimonium de præsentis juxta *cap. 5. De Sponsa duorum*, et concessio beneficii, juxta *cap. 7. De Præbendis in VIº*. sustinentur etiam contra secundam concessionem juris vel beneficii, cui accesserit possessio.

2º) Possessio bonæ fidei tribuit jus administrandi rem possessam, et ejus juribus legitime utendi. Quare possessor bonæ fidei potest domum locare, ejusque contractus sustinetur. Sic etiam qui est in quasi possessione juris eligendi vel præsentandi clericum ad prælaturam vel beneficium, valide eligit vel præsentat, quamvis postea appareat eum jure activæ electionis vel nominationis carere. *Cap. 24. De Election. et cap. 19. De Jure patr.*

3º) Possessor bonæ fidei ob rationem præsumptæ proprietatis facit suos fructus rei, quam possidet. De qua re fusius inferius.

4º) Si tempore natæ litis quis nec vi nec clam nec precario possideat, a judice debet manu teneri, seu defendi et conservari in possessione, usque ad exitum judicii, vel saltem usque dum periculum non exurgat, ne res litigiosa pereat. Immo si possessor ex privata vi et invasione exturbetur, potest vim vi repellere, et suam tueri possessionem.

7. De effectibus proprietatis fuse non loquimur, nam possunt comprehendi sub generali appellatione juris utendi, fruendi re sua, de eaque libere disponendi, si res possideatur, vel rem assequendi si ab alio detineatur.

8. *Nunc de Causa possessionis et de Causa proprietatis.* Tum circa possessionem tum circa proprietatem oriri potest quæstio. Hinc dantur causæ possessionis et proprietatis. Causa possessionis ea est, in qua principaliter agitur de possessione rei, vel quasi possessione juris acquirenda, vel retinenda, vel recuperanda. Scilicet actor petit ut judex, præscindendo interim a dominio rei, de-

claret ad actorem ipsum pertinere possessionem rei. Causa proprietatis ea est, in qua principaliter et directe agitur de proprietate, et actor quærit, ut sibi rei proprietas adjudicetur. Porro cum sola possessio possessorem non faciat dominum rei retentæ, hinc causa possessionis dicitur *causa momenti* vel *causa momentanea*. Ratio est quia qui vicit in possessorio, potest causa cadere in petitorio judicio, quod vel brevi intervallo, vel eodem tempore intentatum una simul cum possessorio judicio finiatur, et possessor rem illico restituere tenetur. Exemplum hujus theoriæ exhibetur in *cap. 6. h. t.*

9. Causa possessionis triplex est, seu vel acquirendæ, vel retinendæ, vel recuperandæ possessionis. Causa proprietatis una est ex qua oritur judicium petitorium. Triplici causæ possessionis respondet triplex judicium possessorium, quod et interdictum appellatur, forsitan quia judicium possessorium *interim dicatur* et ad tempus; seu interim judex aliquid jubeat vel prohibeat directe circa possessionem vel quasi possessionem integro remanente litigantibus jure agendi, et judici jure decernendi de proprietate rei.

Interdicta possessoria in jure romano introducta sunt a prætore, et primitus distinguebantur ab actionibus, quæ a jure civili, idest ab ipsa lege procedebant, dum contra interdicta non erant nisi verborum formulæ et conceptiones, quibus prætor aut jubebat aliquid fieri, aut fieri prohibebat, quod tum maxime locum habebat, cum de possessione ageretur. At hodie sublatis actionum et interdictorum formulis solemnibus, interdicta in suo genere non distinguuntur ab actionibus et nil aliud sunt quam actiones possessoriæ, idest actiones in factum, quibus imploratur judicis auctoritas, vel ad acquirendam possessionem, si nondum possideatur, vel ad retinendam, si turbetur; vel ad recuperandam, si amissa fuerit. Quare triplex datur in re nostra interdictorum species, seu interdicta adipiscendæ, interdicta retinendæ, et interdicta recuperandæ possessionis.

Interdicta adipiscendæ possessionis quinque numerantur

a) Interdictum quorum bonorum. Competit directe quibus a prætore data est bonorum possessio; utiliter vero cuivis hæredi vel successoris in aliquo jure ex. gr. beneficii, ad obtinendam possessionem rerum hæreditariarum vel juris, contra eum qui possidet pro hærede vel pro possessore, qui est nudus possessor hæreditatis, vel rei, vel juris, sciens hæreditatem vel rem vel jus non

esse suum et interrogatus cur possideat respondet possideo quia possideo.

b) Interdictum quod legatorum. Competit hæredi adversus legatarium, qui rei legatæ possessionem Marte proprio occupavit, ad hoc ut ejusdem rei possessionem assequatur.

c) Interdictum possessorium. Competit bonorum emptori ad rerum emptarum possessionem assequendam.

d) Interdictum sectorium. Est simile possessorio, daturque sectori, seu ei qui publice bona mercatur ad rerum mercatarum possessionem acquirendam.

e) Interdictum Salvianum. Conceditur domino domus vel prædii rustici pro securitate pensionis, contra conductorem vel colonum super rebus invectis et illatis in domum vel prædium.

Interdicta retinendæ possessionis duo exhibentur.

a) Interdictum 'Uti possidetis' reddi solet quoties de possessione rei immobilis controversia est, et quæritur uter ex litigantibus possidere debeat. Tunc iudex per hoc interdictum, eum potiore ex litigantibus esse jubet, qui eo tempore quo interdictum redidit, nec vi, nec clam, nec precario possideat.

b) Interdictum 'Utrobi'. Hoc pariter interdictum in eundem finem redditur de rerum tamen mobilium possessione, et in eo illum potiore esse jubet iudex, qui majore parte ejus anni nec vi, nec clam, nec precario possederit.

Demum interdicta recuperandæ possessionis reducuntur ad interdictum 'Unde vi' quod conceditur ad recuperandam possessionem rerum immobilium illi, qui a possessione fuit vi dejectus.

Hæc tria interdicta non solum valent in materia civili, sed etiam servantur in materia canonica, seu in beneficiis, pensionibus, redditibus bonorum ecclesiasticorum, et in exercitio jurisdictionis ecclesiasticæ. Quare qui vi deicitur a possessione beneficii, pensionis etc., potest juxta principia juris tradita in *capp. 17. et 19. De Rest. Spoliat.* agere interdicto 'Unde vi'.

10. Circa causam possessionis et proprietatis quæri potest 1º) quo ordine tractandæ sint.

Ex *capp. 5. 7. et 36. De Testibus* habemus licitum esse prius agere de proprietate, quam de possessione rei. Videlicet si placeat actori, ommissa quæstione possessionis, quæ oppugnatur, poterit illico intentare quæstionem de proprietate. At non expedit quæstionem proponere de proprietate, quando in promptu habeatur

possessorium interdictum. Nam difficilioris probationis est causa proprietatis. Sane qui vult probare se dominum esse rei, ostendere debet titulum domini et originem tituli legitimam, seu ostendere debet revera dominum fuisse illum a quo dominium derivatum est, et insuper ostendi debet translatum fuisse dominium per contractum vel actum de jure habilem ad transferendum dominium. Quæ omnia sunt difficilis probationis, et si unum deficiat, qui expertus est iudicium petitorium, causa cadat necesse est. E contra vero causa possessionis facile probatur, nam ad acquirendam possessionem, sufficit testamentum non injustum, quod nempe legibus aperte non opponatur, vel concessio tituli juridice facta ab eo, qui titulum concedere poterat. 2º) Ad retinendam possessionem sufficit factum quod quis nec vi, nec clam, nec precario possederit. Factum vero hujusmodi probari potest vel per instrumentum adeptæ possessionis, vel per veram apprehensionem rei, vel per fictam et symbolicam immissionem in possessionem. Probari etiam potest ex perceptione fructuum rei, et solutione tributorum et expensarum.

Quod si pares probationes pro possessione ex utroque litigante proponantur in causis beneficialibus, neutri favendum est quia duobus concedi beneficium non potest, in causis profanis seu civilibus locus est strictæ formæ interdicti *uti possidetis ita possideatis*. Videlicet uterque litigans conservabitur in possessione sua rei usque ad exitum iudicii proprietatis.

3º) In interdicto *unde vi* sufficit ut actor probet se aliena vi a possessione fuisse dejectum. Quæ omnia facilius sunt probationis præ illis quæ in causa proprietatis probare necesse est.

11. Quæritur 2º) an coram eodem iudice debeat tractari causa possessionis et proprietatis.

Si sermo sit de iudice delegato non potest dividi inter duos delegatos iudices causa possessionis et causa proprietatis, sed ab eodem iudice utraque causa debet cognosci. Ita deducitur ex *cap. 1. h. t.* in quo Gregorius alludens ad *l. 10. C. De Judiciis* respondens Duci Siciliae expostulanti duos iudices delegatos, unum pro causa proprietatis, alium pro causa possessionis rescripsit causam ab uno eodemque iudice esse cognoscendam. Ratio dispositionis est, quia qui adversarium ad plures iudices pro causis inter se connexis pertrahere nititur insinuat suspicionem fraudis, et animum vexandi eundem suum adversarium. Quod si sermo sit